

Romanowski J. 1982 *Wydra Lutra lutra na Wiśle pod Warszawą*. Chrońmy Przyr. z. 4—5.

Sokołowski J. 1972 *Ptaki ziem polskich*. PWN, Warszawa.

Taczanowski W. 1882. *Ptaki krajowe*. Kraków.

Wysokiński J. 1984 *Zółw błotny Emys orbicularis w Nowym Dworze Mazowieckim*. Chrońmy Przyr. z. 2: 50—52.

Z MIĘDZYNARODOWEJ OCHRONY PRZYRODY

Wspólne obrady Wschodnio-Europejskiego Komitetu oraz Północno-Zachodnio-Europejskiego Komitetu Komisji Edukacji Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody i Jej Zasobów w Kecskemet na Węgrzech

W dniach od 18 do 23 maja 1986 r. odbywały się w Kecskemet w środkowych Węgrzech wspólne obrady dwu europejskich Komitetów Komisji Edukacji Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody i Jej Zasobów. W ramach regularnych kontaktów spotkali się tam przedstawiciele krajów należących do Wschodnio-Europejskiego Komitetu oraz Północno-Zachodnio-Europejskiego Komitetu tejże Komisji. Łącznie z przedstawicielami IUCN i UNESCO uczestniczyło w Konferencji ponad 40 osób (Anglia — 3, Bułgaria — 1, Czechosłowacja — 6, Dania — 2, Holandia — 2, Islandia — 1, Jugosławia — 1, Polska — 3, NRD — 2, Norwegia — 2, RFN — 2, Węgry — 10, Szwecja — 2, ZSRR — 2, USA — 1).

Dzień 18 maja był dniem przyjazdu uczestników do Budapesztu. W programie tego dnia przewidziano krótką przejażdżkę po Budapeszcie, a następnie wyjazd do Kecskemet (Keczkemet).

19 maja przed południem odbyło się uroczyste otwarcie wspólnych obrad obu Komitetów. Otwarcia dokonał Zoltan Rakonczay z-ca przewodniczącego Państwowej Rady Ochrony Środowiska i Ochrony Przyrody (deputy-president of the National Authority for Environmental Protection and Nature Conservation). Przewodniczącym wspólnych obrad został wybrany dr Gerald Lieberman (przewodniczący Komisji Edukacji IUCN), a sekretarzem dr Jan Čeřovski (sekretarz naukowy Komitetu Wschodnio-Europejskiego). Wybrano także 3 przewodniczących sesji przewidzianych w następnych dniach (p. Peter Townsend, doc. dr hab. D. Cichy, prof. dr Hans Köpp) oraz dr. J. Čeřovskiego jako sprawozdawcę.

Uczestników obrad powitał następnie dr Karoly Tóth, dyrektor Parku Narodowego Kiskunság. Z kolei prof. dr Viktor Kolybin reprezentujący UNESCO wysoko ocenił współpracę między UNESCO oraz IUCN. Przekazał przy tej okazji życzenia pomyślnych obrad. Prze-

wodniczący Komisji Edukacji IUCN dr Lieberman przedstawił kierowniczą rolę IUCN w rozwoju edukacji w zakresie ochrony przyrody i jej zasobów.

Po południu tegoż dnia (19. 05. 86) odbyły się wspólne obrady członków obu Komitetów. Dr Lieberman przedstawił dokumenty ilustrujące najważniejsze programy działania Komisji Edukacji IUCN. Podkreślił znaczenie regionalnych inicjatyw i działań, których wzorem są oba Europejskie Komitety. Sprawozdanie z pracy Komitetu Wschodnio-Europejskiego zostało przedstawione przez dr. J. Čerovskiego. Obejmowało ono lata 1984—1986, a więc okres czasu, który upłynął od ostatniego Wspólnego Zgromadzenia w Helsinkach. Został także odczytany list prof. dr. Jana Eilarta przewodniczącego Wschodnio-Europejskiego Komitetu, który nie mógł przybyć na obrady. Sprawozdanie z działalności Północno-Zachodnio-Europejskiego Komitetu przedstawił jego przewodniczący prof. dr Hans Köpp (RFN). Prof. M. A. Partha-Sarathy (Indie) z-ca przewodniczącego Komisji Edukacji IUCN zreferował plany swego działania w regionie Południowo-Wschodniej Azji i Pacyfiku. Dalsze wypowiedzi uczestników wspólnych obrad dotyczyły prac podejmowanych przez oba Europejskie Komitety.

Obrady podsumował dr G. Lieberman (USA). Podkreślił jeszcze raz duże znaczenie obecnych obrad dla przyszłej edukacyjnej działalności IUCN.

W dniu 20 maja br. przed południem odbyły się odrębne spotkania członków obu Komitetów.

Głównym tematem Konferencji w Kecskemét (Keczkemet) był „Udział parków narodowych i rezerwatów w edukacji środowiskowej” (Conference on Environmental Conservation Education in National Parks and other Protected Areas). Problemowi temu poświęcone były trzy przedpołudniowe sesje.

Podczas 1. Sesji (21. 05. 86) prof. dr P. Townsend (Zjedn. Królestwo) zreferował działania zmierzające do zintegrowania lokalnych społeczności w działaniach na rzecz realizacji założeń Światowej Strategii Ochrony na terenie obszarów chronionych (rezerwatów i parków narodowych) na przykładzie prac prowadzonych w Peak National Park Centre. W dniu 5 marca 1980 roku w Losehill Hall miało miejsce uroczyste regionalne spotkanie poświęcone Światowej Strategii Ochrony połączone z konferencją prasową. Powstał tam wówczas Projekt Akcji Ochrony (Conservation Action Project) obejmującej nauczanie szkolne, studia terenowe i rozwiązywanie praktycznych zadań. Głównym celem tych działań było zwrócenie uwagi uczniów na środowisko przyrodnicze w najbliższej okolicy i aktywne ich włączenie do prac na rzecz jego ochrony. Zakładane są więc szkolne rezerваты i szkółki drzew, wysadzone drzewa, rekultywowane łąki itp. Do wspólnego działania zostali włączeni mieszkańcy wsi i osiedli, farmerzy, przemysłow-

cy i urzędnicy, w tym przedstawiciele lokalnych władz oświatowych. W pracach tych w 1984 roku uczestniczyło 38 (na 55) lokalnych szkół.

W dalszych komunikatach przedstawiono różne formy i treści pracy dydaktyczno-wychowawczej ukierunkowanej na problemy ochrony przyrody i ochrony środowiska: J. Pa g a c (Czechosłowacja) omówił wykorzystanie rezerwatów i parków narodowych w nauczaniu ochrony przyrody i ochrony środowiska oraz w popularyzacji tych zagadnień. Poinformował o zorganizowaniu szkoły ochrony przyrody — Centrum Kształcenia (Educational Centre of Head-Quarters of the States Protection of Nature) w miejscowości Gbelany k. Żiliny. Organizowane są tam zajęcia dla różnych grup pracowników, m.in. dla pracowników: służb ochrony przyrody, służb górskich, prawników, sportowców, środków masowego przekazu i instytucji kulturalno-oświatowych oraz członków różnych społecznych organizacji. Mają one na celu zaznajomienie społeczeństwa z aktualnymi i przyszłymi problemami ochrony przyrody i ochrony środowiska. Przygotowanie teoretyczne nabywane w czasie wykładów uzupełniają praktyczne zajęcia terenowe. W tym Centrum Kształcenia organizowana jest w okresie wakacji letnia szkoła ochrony przyrody dla młodzieży i wychowawców. Przyzwyczajają ona uczniów do ekologicznego myślenia, pogłębia ich wrażliwość na piękno przyrody oraz uczy podejmowania działań na rzecz ochrony przyrody. Z Centrum Kształcenia związany jest Ośrodek Informacji. Jego placówki istnieją w różnych atrakcyjnych pod względem turystycznym miejscowościach Czechosłowacji.

G. Eulefeld (RFN) zreferował prowadzone w RFN badania empiryczne nad problemami edukacji środowiskowej. Instytut Pedagogiki Przedmiotów Przyrodniczych w Kilonii zorganizował badania ankietowe w 10 Krajach Związkowych RFN oraz w Berlinie Zachodnim. Uzyskano tą drogą dane dotyczące edukacji środowiskowej od 714 nauczycieli różnych przedmiotów z 60 szkół. Analizą objęto wypowiedzi 431 nauczycieli z 58 szkół. Problematykę ochrony przyrody i ochrony środowiska uwzględniła w swej pracy dydaktycznej około 45% badanych nauczycieli. W wyniku badań stwierdzono istnienie w RFN 78 ośrodków zajmujących się zagadnieniami edukacji środowiskowej. Badano formy, metody i treści kształcenia występujące w pracy tych ośrodków. Stwierdzono, że w nauczaniu szkolnym koordynacja międzyprzedmiotowa występowała tylko w 16% badanych przypadków. Okazało się, że zajęcia terenowe w nauczaniu ochrony przyrody i ochrony środowiska są bardzo rzadko organizowane — i to głównie w nauczaniu biologii. Prowadzi się je w ogrodach szkolnych, nad stawkami szkolnymi lub na eksperymentalnych poletkach ekologicznych. Badania świadczą o nasileniu się teoretycznego nauczania treści ekologiczno-sozologicznych w ostatnich latach. G. Eulefeld poinformował słuchaczy o 15 lat trwających pracach Instytutu Pedagogiki

Przedmiotów Przyrodniczych w Kilonii nad zagadnieniami dydaktyki, ekologii i edukacji środowiskowej. Instytut wydał szereg opracowań metodycznych dla nauczycieli i uczniów dotyczących nauczania i uczenia się konkretnych treści rzeczowych.

Następnie prof. dr sc. R. Hundt (NRD) omówił możliwości i konkretne przykłady dokonywania przez uczniów szkoły ogólnokształcącej obserwacji i pomiarów ekologicznych na terenie rezerwatów i parków narodowych. M.in. przedstawione zostały tematy ćwiczeń związanych z pomiarami wilgotności gleb, poziomu wód gruntowych, badaniem systemu korzeniowego roślin itd.

B. Sloth (Dania) zademonstrowała i omówiła szereg ciekawych publikacji dla nauczycieli i uczniów poświęconych zagadnieniom ochrony przyrody i środowiska oraz gry dydaktyczne dotyczące tej problematyki.

Pracę Węgierskiego Komitetu Komisji Edukacji IUNC szeroko scharakteryzował dr A. Victor (Węgry). Zaakcentował duże zasługi dr E. Szalay-Marzső w organizacji i rozwoju Komitetu. Organizuje on corocznie 3—4 spotkania, na których przekazywane są informacje o planach działania Komitetu i programach edukacji środowiskowej oraz informacje bibliograficzne. Komitet uczestniczy w opracowywaniu publikacji metodycznych. W efekcie działalności Komitetu nasila się pozytywne nastawienie społeczeństwa węgierskiego względem zagadnień ochrony przyrody, szybko przekazywane są ważne informacje dotyczące tej dziedziny.

W czasie trwania 2. Sesji (22. 05. 86) mgr V. Černošček (Czechosłowacja) przeanalizował problemy dotyczące Karkonoskiego Parku Narodowego i jego działalność dydaktyczną.

Doc. dr hab. D. Cichy (Polska) scharakteryzowała polskie programy nauczania ochrony przyrody i ochrony środowiska oraz przedstawiła informacje o przebiegu ich realizacji. Poinformowała słuchaczy o opracowaniu i wprowadzeniu do szkół w roku szkolnym 1986/87 nowego interdyscyplinarnego przedmiotu „ochrona i kształtowanie środowiska” oraz o przygotowaniu nauczycieli biologii i geografii do jego nauczania. Wskazała, że zostały wydane pomocnicze opracowania metodyczne dla nauczycieli z dydaktyki ochrony środowiska i ochrony przyrody. Wspomniała także o organizacji w Polsce młodzieżowych sesji na temat „Młodzież i środowisko przyrodnicze” i konkursów dotyczących ochrony przyrody i ochrony środowiska.

Doc. dr Z. Kostova (Bułgaria) mówiła o ekologicznym formalnym i nieformalnym kształceniu uczniów oraz interdyscyplinarnym ujmowaniu problematyki ekologicznej. Także o uwzględnianiu treści dotyczących ochrony przyrody i ochrony środowiska w programach przedmiotów humanistycznych i artystycznych. Wskazała na przypisywanie dużego znaczenia w Bułgarii zaznajamianiu z założeniami dy-

1

daktyki ekologii. Poinformowała o opublikowaniu w Bułgarii szeregu wydawnictw poświęconych edukacji ekologicznej, m.in.: słownika ekologiczno-socjologicznego, poradnika do nauczania ekologii, zbioru materiałów wypróbowanych w pracy nauczycieli ekologii oraz monografii „Kształcenie ekologiczne w średniej politechnicznej szkole”.

L. G. Oddsdóttir (Islandia) informowała uczestników Konferencji o podejmowanych w Islandii ciekawych przedsięwzięciach w dziedzinie ochrony przyrody. Rada Ochrony Przyrody (Nature Conservation Council) zorganizowała kształcenie kursowe różnych grup społecznych. Objęto nim m.in. strażników przyrody pracujących w rezerwatach i parkach narodowych oraz członków komunalnych komitetów ochrony przyrody. Uwypuklano w czasie zajęć aktualne zagadnienia w zakresie ochrony przyrody w Islandii oraz zagadnienia dydaktyczno-wychowawcze. Wygłaszano w różnych typach szkół prelekcje na temat ochrony przyrody. Ponadto członkowie Rady Ochrony Przyrody wizytowali pracę zarządów miast i lokalnych organizacji społecznych i analizowali ich działalność w dziedzinie ochrony przyrody. Została również zorganizowana w Islandii szkoła przyrody (nature school). Rada Ochrony Przyrody spowodowała codzienne nadawanie w godzinach wieczornych krótkich programów telewizyjnych poświęconych ważniejszym problemom ochrony przyrody w Islandii.

W trakcie 3. Sesji (23. 05. 86) J. Harvánek (Czechosłowacja) wygłosił prelekcję na temat bagien parku krajobrazowego „Slavkovsky les” ilustrowaną serią pięknych przezroczy.

Doc. dr J. Fjørtoft (Norwegia) omówiła wraz z J. Sanduas organizację i przykłady pozaszkolnego kształcenia środowiskowego w Norwegii. Zajęcia lekcyjne z ochrony przyrody i ochrony środowiska winny zdaniem J. Fjørtoft prowadzić do włączania się ucznia w różne konkretne sytuacje zmuszające go do stawiania pytań i rozwiązywania problemów. W ten sposób skłaniają one uczniów do prowadzenia obserwacji terenowych i uczestnictwa w wycieczkach o tematyce przyrodniczej. Szczególną uwagę poświęca się oddziaływaniu kwaśnych deszczy na organizmy żyjące w wodach lub w glebie. Przedstawiono proste doświadczenie wyjaśniające zachowanie się dżdżownicy w kwaśnym środowisku. Organizowane są w Norwegii kursy dla nauczycieli, na których zwraca się uwagę na obserwacje organizmów wskaźnikowych (roślin i zwierząt) i ich zachowania się w różnych warunkach. Przygotowuje się nauczycieli do prowadzenia wycieczek przyrodniczych z zakresu ochrony przyrody i ochrony środowiska. Ważnym uzupełnieniem tej wypowiedzi były przezrocza dokumentujące różne działania w tym zakresie.

Fr. Povolny (Czechosłowacja) wygłosił referat nieobecnego na Konferencji J. Svobody na temat „Brakujące ogniwo pomiędzy szkolnym i pozaszkolnym kształceniem środowiskowym” Z kolei A.

Ijtal (ZSRR) wiceprzewodniczący Estońskiego Towarzystwa Ochrony Przyrody scharakteryzował działalność dydaktyczną prowadzoną w Parku Narodowym Lahemaa (Lahemaa National Park), a Cl. Ovesen (Dania) przedstawianie krajobrazu w opowiadaniach i malarstwie (Landscap History and Landscap Painting).

W czasie trwania 3. Sesji zostały także przedstawione krótkie informacje o pracach obu Komitetów (E. Szalay-Marzsö — Węgry, H. Köpp — RFN). Ponadto toczyła się dyskusja nad „Tezami z Kiskunság” (Thesis of Kiskunság). Po wprowadzeniu proponowanych zmian i uzupełnień zostały one zaakceptowane przez uczestników Konferencji.

Wnioski wypływające z obrad dotyczą długoterminowych wysiłków IUNC zmierzających do nasilenia i poszerzenia nauczania ochrony przyrody. Zaadresowano je do rządowych i nierządowych (społecznych) krajowych i międzynarodowych instytucji. Uważa się je za pewien wkład w przygotowanie Konferencji w Ottawie i „Tbilisi Plus Ten”. W tezach zwraca się uwagę na:

- wzrost znaczenia nauczania ochrony przyrody i edukacji środowiskowej,
- konieczność wykorzystania i integrowania w kształceniu zoologicznym osiągnięć nauk przyrodniczych i technicznych, pedagogicznych i humanistycznych,
- wzrastające znaczenie rezerwatów i parków narodowych w formalnym i nieformalnym nauczaniu ochrony przyrody,
- konieczność ochrony parków narodowych i rezerwatów przed zniszczeniami spowodowanymi degradacją środowiska,
- wykorzystanie w kształceniu także terenów nie objętych ochroną,
- potrzebę pogłębienia współpracy między różnymi zespołami (instytucjami) i ekspertami w obu częściach Europy,
- zagrożenia spowodowane skomercjonalizowaną turystyką i konieczność rozwijania turystyki uwzględniającej ochronę przyrody,
- uwzględnianie nauczania ochrony przyrody (w ramach różnych przedmiotów, lub jako odrębnego przedmiotu) w systemach szkolnych,
- niedozowność edukacji ekologicznej dla lepszego zrozumienia istoty ochrony przyrody i ochrony środowiska.

Wieczorem zwiedzono siedzibę Dyrekcji Parku Narodowego Kiskunság w Kecskemét (Keczkemet) i zaznajomiono się z głównymi kierunkami działalności edukacyjnej Parku. Uczestnicy Konferencji obejrzeli filmy czeskie i węgierskie ilustrujące działalność dydaktyczną parków narodowych w Czechosłowacji i na Węgrzech.

Bardzo istotną część Konferencji stanowiły trzy popołudniowe wyieczki do różnych części piękного Parku Narodowego Kiskunság. Zwiedzono (20 maja) Ośrodek Badań Terenowych w Fülöphaza oraz

Rezerwat Biosfery, zwłaszcza wydmy piaszkowe. Hospitowano tu zajęcia prowadzone z młodzieżą szkolną poświęcone poznawaniu roślinności Parku. Następnie (21 maja) wyruszono do Kunszentmiklos, gdzie zwiedzono fermę hodowlaną dawnych ras: koni, bydła, świń i owiec — Selyem stanowiącą rezerwat banku genów, oraz fragment puszczy, gdzie obserwowano żyjące tam dropie (*Otis tarda*).

Zwiedzano także (22 maja) część Parku Narodowego położoną koło miejscowości Bugac (Bugacz). W udostępnionej ruchowi turystycznemu części Parku obserwowano popisy jazdy konnej oraz stada koni i bydła wypasanych na puszczy. Zaznajomiono się z Muzeum Puszczańskim, a następnie ze ścisłym rezerwatem przyrody, wędrując poprzez wydmy piaszczyste porośnięte dorodnymi okazami jałowców.

Wycieczki uwzględnione w programie Konferencji pozwoliły na poznanie sławnej puszczy węgierskiej, jej flory i fauny, dawnej gospodarki hodowlanej i pięknego węgierskiego folkloru.

Przedstawiciele poszczególnych krajów przywieźli ze sobą różnorodne materiały poglądowe np. tablice chronionych roślin i zwierząt, foldery poświęcone rezerwatom i parkom narodowym, przewodniki po ścieżkach dydaktycznych wytyczanych w rezerwach i parkach narodowych itp. Szczególnie dużo tego rodzaju materiałów zaprezentowali Czesi, Słowacy i Węgrzy. Na tym tle niemiłe uderzał brak materiałów popularyzujących pracę dydaktyczną i piękno polskich parków narodowych i rezerwatów.

Na tle informacji o pracach Europejskich Krajowych Komitetów Komisji Edukacji IUNC brakowało tego rodzaju danych o pracach Polskiego Komitetu, który od kilku lat nie może się doczekać formalnego zatwierdzenia.

Podziwiać należało sprawną organizację Konferencji, życzliwą, serdeczną atmosferę stworzoną przez jej organizatorów, zwłaszcza przez dyrektora Parku Narodowego Kiskunság (Kiskunszag) Karoly Trótha oraz dr Enike Szalay-Marzsó.

Wiesław Stawiński